Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS
DE

VIRGINE ASCITICA POST PARACENTHESIN PVRPVRA MALIGNA EXSTINCTA,

QVAM

AVCTORITATE

GRATIOSISSIMAE FACVLTATIS MEDICAE

SVB PRAESIDIO

DN. D. POLYCARPI GOTTLIEB SCHACHERI,

PROFESS. MED. PRIMAR. ET ORDINIS SVI DECANI,

PATRONI ATQVE PRAECEPTORIS SVI OMNI VENERATIONIS AC PIETATIS CVLTV PROSEQVENDI,

PRO DOCTORIS GRADV

ET SVMMIS IN MEDICINA HONORIBVS

ET PRIVILEGIIS

RITE IMPETRANDIS

IO. GOTTHELFF MOEBIVS,

LEISNIGA-MISNIC.

MEDICINAE BACCALAVR.

PVBLICO EXAMINI EXPONET

D. IV. IVL. MDCCXXV. HORIS LOCOQVE CONSVETIS.

LIPSIAE,

LITERIS IMMANVELIS TITII.

VIRIS

PRAENOBILISSIMIS, CONSVLTISSIMIS, EXCELLENTISSIMISQVE,

DOMINO

D. CHRISTIANO HENRICO BAVERO,

IVRIS CONSVLTO CONSVMMATISSIMO, SERENISSIMI AC POTENTISSIMI POLONIARVM REGIS ET ELECTORIS SAXONIAE CONSILIARIO AVLAE ET IVSTITIAE LONGE GRAVISSIMO, &c.

DOMINO

IOH. GEORGIO TISCHERO,

IVRIS CONSVLTO FAMIGERATISSIMO, POTENTISSIMI REGIS POLONIAE ET ELECTORIS SAXONIAE CONSILIARIO AVLAE DIGNISSIMO,

EIVSDEMQVE MAIESTATIS CONIVGIS SERENISSIMAE SECRETARIO INTIMO, &c.

MAECENATIBVS AC PATRONIS MAGNIS,

AFFINIBVS SVIS SVMMO PIETATIS CVLTV VENERANDIS.

VIRI PRAENOBILISSIMI, CONSVLTISSIMI, EXCELLENTISSIMIQVE,

DOMINI PATRONI RELIGIOSISSIMA MENTE DEVENERANDI,

Ore a majoribus jam introducto, specimina, quae in Academiis eduntur, quo in Patronos suos Clientes affectum deditissimum declarent, Viris plerumque Magni Nominis consecrantur. Exoptata mihi jam

contin-

contingit occasio, qua animum meum devinctissimum VOBIS, PATRONI MAGNI, publice probare audeo. Meditationes, inundationis microcosmi speciem describentes, quas VESTRAE benevolentiae inundatione benignissime reficere velitis, omni qua par est, reverentia offero. Tenuitatem chartacei muneris, in tesseram meae in VOS pietatis oblati, potius ex animo inscribentis, quam ex rei ipsius pretio ut aestimetis, favoreque VESTRO ac Patrocinio sublevetis, omni, qua possum, animi submissione contendo. Nostis optime illud, quo me unice solor, veriverbium: Quum copia thuris desit, litare mola salsa licet. Ceterum Altissimum hujus universi Gubernatorem & rerum humanarum Praesidem piis precibus suspiriisque flagito, ut VOS, VIRI CONSVLTISSIMI, publico bono natos, in Reipublicae emolumentum,

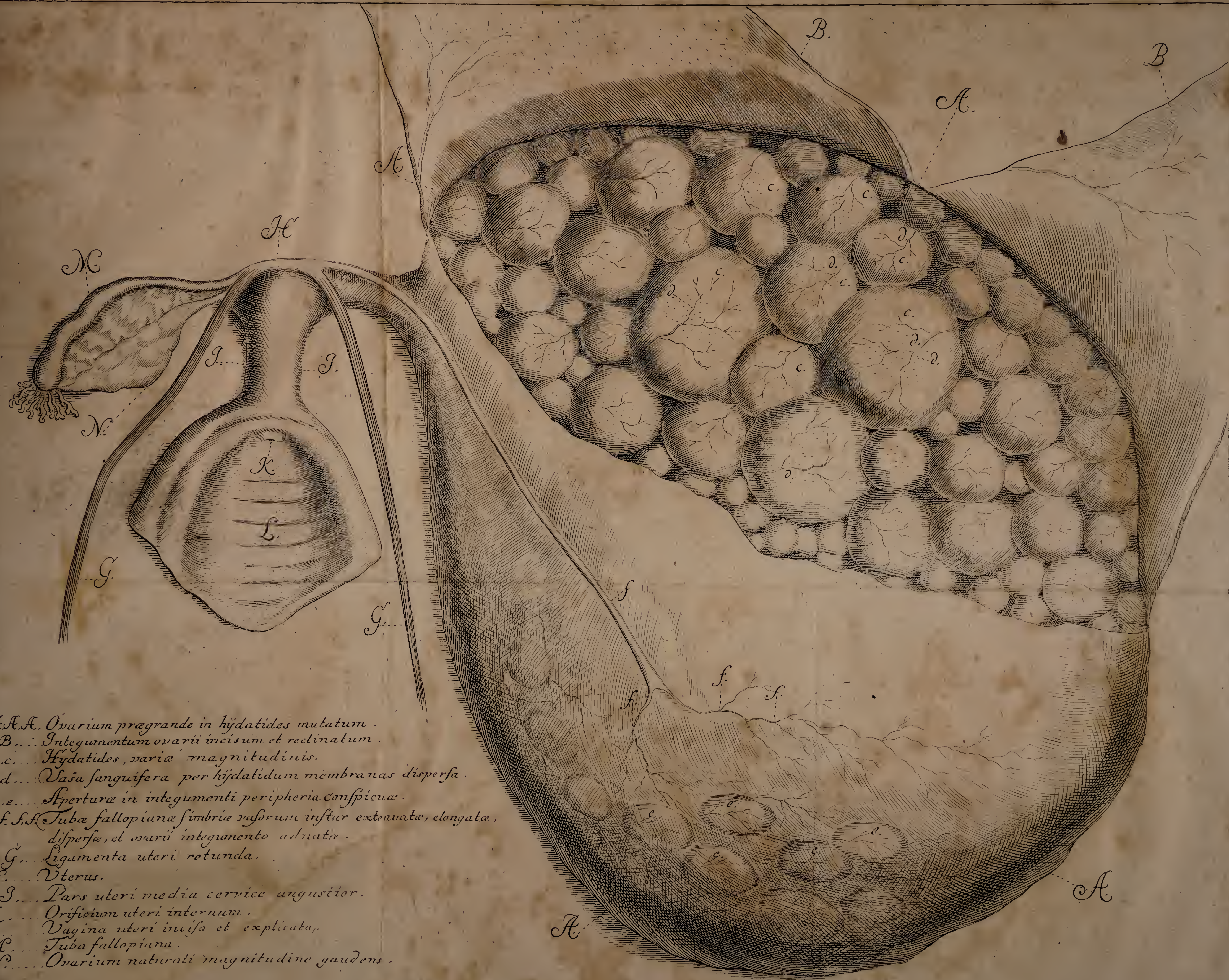
Patriae

Patriæ ornamentum, justitiæ administrationem, ac Clientum, inter quos & ego pace VESTRA, meum profiteor nomen, solatium, per innumeros annos sospites ac incolumes una cum splendidissimis Familiis conservare velit, qui me Vestro Favori ac Patrocinio, auro mihi cariori, commendo, semper futurus

VIRI PRAENOBILISSIMI, CONSVLTISSIMI, EXCELLENTISSIMIQVE,
DOMINI PATRONI RELIGIOSISSIMA MENTE DEVENERANDI,
TANTORVM NOMINVM

Dabam Lipsiæ d. 3. Jul. MDCCXXV.

cultor æternum devinctissimus
IO. GOTTHELFF MOEBIVS.

B.
B
A.
A
H
M
I.
I.
N.
K.
L.
G.
G.
f.
f.
f.
f.
e.
e.
e.
A.
A.
AAAA. Ovarium prægrande in hÿdatides mutatum.
B.B... Integumentum ovarii incisum et reclinatum.
c.c.c.... Hydatides, variæ magnitudinis.
d.d.... Vasa sanguifera per hÿdatidum membranas dispersa.
e.e.e.... Aperturæ in integumenti peripheria conspicuæ.
f.f.f.f. Tubæ fallopianæ fimbriæ vasorum instar extenuatæ, elongatæ, dispersæ, et ovarii integumento adnatæ.
G.G... Ligamenta uteri rotunda.
H.... Uterus.
I.I.... Pars uteri media cervice angustior.
K..... Orificium uteri internum.
L..... Vagina uteri incisa et explicata.
M..... Tuba fallopiana.
N..... Ovarium naturali magnitudine gaudens.
Uhlich fec. ad vivum

CASUS.

PUella ſedecim annorum, corporis & temperamenti phlegmatici, dolore imi ventris præter omnem opinionem corripiebatur, quem uti aptis verbis exprimere haud poterat, ita is eam modo vehementius, modo levius adfligebat. Interea temporis abdomen paulatim extumeſcebat, ita, ut multi puellam eſſe gravidam exiſtimaverint, famæque ejus non levem maculam adſperſerint. Eam ſuſpicionem tumor conſuetum graviditatis terminum excedens, & ad aliquot annos protractus, penitus delebat, potiusque majora indies capiens incrementa, incredulos docebat, ægram aſcite laborare. At vero contumaciſſimæ indolis erat hydrops hicce; etenim neque purgantium, neque diureticorum, neque aliorum remediorum uſus ægræ quicquam ſolaminis attulit, nedum a malo eandem liberavit. Quo fieri aliter non poterat, quam ut abdomen diuturnitate temporis, congeſtarumque aquarum mole ad crepaturam pene uſque expanderetur; ſiquidem craſſities ejus quatuor fere ulnas Lipſienſes efficiebat. In hoc ſtatu miſeriarum pleniſſimo conſtituta per totum morbi decur-

ſum ob vigentem cibi appetitum bene comedebat, ſitim vix moleſtam modica cereviſiæ quantitate ſedabat, alvus officii ſui memor ſingulis diebus erat aperta, urina pauca plerumque ſaturata rubedine tincta promanabat, ſudor ſponte ſua nunquam, ſudoriferorum virtute ægerrime e corporis peripheria ſtillabat, menſes nunquam fluxerant, pedes colluvie ſeroſa tumebant ac ſplendebant, reliquæ corporis partes externæ extenuatæ quidem erant, ſed extrema tabe haud adfectæ. Inprimis autem ſpirandi difficultas perferri vix poterat; præterquam enim quod jam dudum neque alterutri lateri, neque dorſo incumbere valuit, protinus ob eum corporis ſitum in præſentaneum ſuffocationis periculum incurrens, ſane etiam res eo tandem devenit, ut tres ante obitum menſes ſomnum capere in lecto nequiverit, niſi genibus flexis innixa, corporeque anteriora verſus inclinato, ac capite ſubſtratæ culcitræ impoſito, eum corporis ſitum globoſum æmularetur, quem olim in utero materno ſervaverat. Summis itaque anxietatibus obruta, & tantum non oppreſſa, atque id mali tres annos cum dimidio perpeſſa, ad paracentheſin, tanquam ultimum hydropicorum aſylum confugiebat, qua non infeliciter inſtituta, intra trium dierum ſpatium quadraginta ſeptem aquarum menſuræ tanta cum euphoria ſeparatis temporibus per cannulam in abdomine relictam extrahebantur, ut liberius longe reſpiraret, dorſoque incumbens blande dormiret, & non ſine appetitu cibo potuque uteretur. Sed enim vero quarto die nondum elapſo, inopinata febre exanthematica, anxietatibus ſummis, & interſperſis deliriis ſtipata, infeſtabatur, purpura rubra æque ac alba ex univerſo corporis habitu affatim erumpente. Gravia ea ſymptomata ulteriorem aquarum evacuationem prohibebant,

præci-

præcipue cum ob ſitum cannulæ relictæ mutatum, oppoſitum abdominis latus denuo perforare neceſſitas poſtularet, atque inſuper vires attritæ febris atrocitati ferendæ pares amplius haud eſſent, quin potius tandem ita ſuccumberent, ſatis ut ægra octavo poſt operationem die cedere cogeretur. Poſt beatum ejus obitum diſſecto abdomine circa aperturam paracentheſi factam, veſtigium nullum inflammationis, nedum ſphaceloſæ corruptionis, comparebat, at reſiduæ aquæ menſuræ novendecim ibidem collectæ inveniebantur, & pelvim occupabat tumor ſtupendæ magnitudinis. Is autem erat non niſi ovarium ſiniſtrum inſuete expanſum, uterumque exilem mole ſua cooperiens. Tunicæ idem amicientes laxæ admodum erant craſſæque, in peripheria hinc & illinc aperturis ſatis patentibus, ſerumque plorantibus, in conſpectum prodeuntibus. Tunicis inciſis, blanditerque reclinatis, plurimæ veſicæ variæ magnitudinis ſero turgidæ, ac numeroſiſſimis vaſis ſanguifluis ornatæ, quas hydatides vocant, in oculos incurrebant, quarum maiores ovi anſerini magitudinem æquabant: vti quævis in adjecta icone luculentius conſpici queunt. Diaphragma alte in thoracem adſcenderat, utpote quod in ſiniſtro latere ad ſecundam, in latere dextro ad tertiam coſtam erat protenſum, ibidemque fibrillarum miniſterio pleuræ adnexum. Reliqua viſcera tum in thorace, tum in abdomine bene ſatis conſtituta nihil memoratu digni exhibebant, exceptis ſaltem pulmonibus, qui lurido erant colore. Ceterum quantumvis aqua ex abdomine exemta ſatis videretur limpida, evaporationi tamen expoſita mox in ſubſtantiam pinguem coaleſcebat, ita, ut partem unam aqua evaporatione abacta, tres vero partes reſidua portio ſebacea efficeret.

RESOLVTIO.

§. I.

QUemadmodum minima ſcintillula gliſcendo interdum incendio vaſto fomitem præbet; ita idem in plerorumque graviorum morborum generatione obſervare eſt. Etenim eorum ſcintillulæ ſunt ſæpe minimæ, vixque perceptibiles, quæ tamen pro diverſo genio ſuo jam repente, jam lente morbum accendunt. Ad poſteriorem claſſem jure meritoque refertur hydrops, quo puella laboravit. Equidem nonnunquam hydropyſis intra paucorum dierum vel hebdomadum ſpatium generatur, & pene ad ἀκμὴν perducitur; uti inprimis in hydrope, quem febris comitem habet, frequenter animadvertere ſolemus: alio tamen tempore lenta admodum eſt ejuſdem generatio, a minimis vix definiendis principiis oriunda. Sane noſtra ægra in principio morbi de, neſcio quo, ventris imi dolore conquerebatur, ex quo, me judice, vix Oedipus hariolari potuiſſet, eum fortaſſis a latentis hydropyſeos cauſa natales ſuos deducere. Progreſſu temporis in ima & laterali abdominis parte tumor durus, & nonnihil dolorificus effloreſcebat, qui etiam tactu explorari poterat, nonniſi obſcuriſſimis indiciis ovarii tumorem, nedum ejuſdem hydropem declarans. Pedetentim abdomen totum intumuit, multisque impoſuit, ſibi ut perſuaderent, puellam eſſe gravidam. Tandem immodica colluvie ſeroſa cum imus venter cum pedibus enormiter expanderetur, nemo non hydropem lente generatum optime cognoſcebat.

§. II.

Equidem vocabulum hydrops civitate latina eſt donatum, atque Germanis dicitur die Waſſerſucht, idem tamen

men originem suam debere Græcis, binisque vocabulis constare, quorum unum ὕδωρ, aqua, alterum ὤψ, oculus sive facies audit, plerorumque onomatologorum est sententia: tametsi nec ii in definienda hujus origine plane concordes sint atque unanimes. Parum vero referre videtur, quamcunque quis amplectatur sententiam; Siquidem nec data etymologia affectus præsentis naturam exhaurit. Numne enim omnium hydropicorum facies est aquosa, aut anne hydrops semper oculis cerni potest? id ego non facile asseruerim. Ceterum cum aqua princeps hujus affectus sit causa, ab ea quoque hydrops recte suam mutuatur denominationem; hinc etiam Latinis aqua intercus, error lymphaticus, HELMONTIO languor lymphaticus, ros humidus, atque sic porro, dicitur. Etenim hydrops est non nisi copiosi seri congestio, pro partis adfectæ constitutione nunc tumorem, nunc alia, eaque gravia ac lethifera excitans symptomata.

§. III.

Apposite satis hydrops abs nonnullis diluvium microcosmi nuncupatur. Quemadmodum enim quondam diluvium globum macrocosmi inundabat, mortaliumque improbitatem aquis ultricibus immergebat, aut idem certa saltem prata, agros, pagos ac civitates devastat: ita sævissimum illud microcosmi diluvium summa cum ferocia modo totum corpus, modo partes saltem quasdam obruit, vitaliaque suffocat. Siquidem hydropem in universalem & particularem recte dispescunt practici; illius exemplum anasarca seu leucophlegmatia, hujus hydrocephalus externus æque ac internus, hydrops thoracis, pericardii, mediastini, tumor pedum vel manuum œdematosus, hydrocele, pluresque hydropis species, in abdomine quæ observantur, præbent.

præbent. Equidem lympha in abdominis cavitate majori minorique quantitate collecta hydropem proprie designare videtur, quem alii specialissime ascitem nuncupant, seduli tamen rerum medicarum observatores jamdudum alias insuper descripsere species. Ut enim nihil de hydrope (a) uteri, (b) tubæ Fallopianæ, deque hydromphalo, aut de hydrope intra peritonæi (c) duplicaturam vel intra duas (d) omenti lamellas, marsupii veluti in modum formatas, vel in peculiari sacco membranaceo genito dicam; qualia exempla memoratu digna infra citati auctores tradunt: saltem in præsenti ascitis, hydropis ovarii, ut & tumoris pedum œdematosi contemplationi, utpote qua triplici hydropis specie laboravit nostra, nonnihil inhærebimus.

§. IV.

Et quidem, quod ad ovarii hydropem attinet, sane ex historia supra data elucescit, ovarium tantæ fuisse molis, ut lanci impositum sex circiter libras pondere æquaverit: præterea tunicam naturalem, aut, si mavis, binas pelliculas ovarium cingentes crassitie multum superasse, atque hac remota numerosissimas vesicas, latice seroso repletas, magnitudine varias, pellucidas, vasisque sanguineis purpureo colore tinctis conspersas, oculis se obtulisse, easque tumorem illum effecisse. Equidem RVYSCHIVS, (e) VATERVS,

(a) HILDAN. C. 2. Obs. 56. M. N. C. D. I. A. 3. Obs. 305. D. II. A. 5. Obs. 67. HORST. Oper. T. 2. L. 4. Obs. 53.
(b) M. N. C. D. 2. An. 2. Obs. 95. D. 3. A. 9. 10. Obs. 191.
(c) SENNERT. Paralip. ad L. 3. Med. Pr. C. 17. STALPART van de WIEL. Obs. rar. Med. Anat. Chir. C. 2. Obs. 28. JOB van MECKREN Obs. Chir. C. 52. Mangett. Bibl. Med. Pr. Libr. VIII. p. 970.
(d) HORST. Op. Med. T. 2. L. 2. Obs. 4. BONET. Anat. Pract. LIIII Sect. 21. Obs. 12.
(e) Obs. Medic. Chir. 17.

TERVS, (f) aliique (g) de arte medica bene meriti, ſimiles prorſus ovariorum tumores delineant, figurisque æneis illuſtrant, tamen uti eos nonniſi in iis, quæ matrimonii vinculis fuere junctæ, aut quæ jam pepererunt, obſervavere; ita omnes fere ancipites hærent, an etiam virgo huic adfectui ſit obnoxia. Quandoquidem ovulum unum alterumque aura genitali imprægnatum, ac paulatim ab ovario ſeparatum fomitem hujus mali poſt ſe interdum relinquere, veri eſt ſimillimum. Quoniam enim iſtiusmodi ovuli fœcundi ſeparatio, tranſitusque ejus in alterutrum ovi ductum ſine inſigni humorum turgeſcentia, pellicularumque dehiſcentia, animo concipi nequit, facile fieri poteſt, ut vitalis humorum motus interdum impediatur, ita, ut lympha paulatim in ovario congeſta idem in tumorem majorem minoremque elevet atque diducat. Nihil jam ut de graviditate partuque dicam, quibus identidem vitalis humorum motus in ovario ſubinde conturbatur. Iſtas autem mutationes virgines cum non æque experiantur, eas nec in hydropem ovarii delabi, haud pauci exiſtimant. Sed enim vero uti hujus adfectus multiplices obſervantur cauſæ, atque virgines ab aliis hydropis ſpeciebus haud ſunt exemtæ, vix ratio patet, cur virginem propterea pro ſuſpecta habere velimus, ſi id mali eidem acciderit. Conſentientem hac in re habeo SENNERTVM, quippe qui hujus aſſerti veritatem memorabili exemplo probat; neque vero obſer-

B vatio-

(f) Diſſert. de graviditate apparente.

(g) BRENDEL. Diſſ. de hydrope Ovarii. M. N. C. D. 2. A. 9. p. 171. D. 2. A. 9. p. 234. Dec. 2. A. 10. p. 66. SCHENCK. Obſ. L. 3. MANGETT. Biblioth. Med. Pr. L. VIII. p. 969. HOFFMAN. Diſquiſ. Anat. Pathol. p. 115. 116.

vationem noſtram nauci faciendam eſſe opinamur, utpote qua pariter docemur, virginum quoque ovarium unum alterumque interdum in inſignem tumorem hydropicum excreſcere.

§. V.

CL. RVYSCHIVS præſentem adfectum ſub titulo hydropis ovarii deſcribit, & inſuper virginis ex hydrope aſcite denatæ meminit, in cujus abdomine non niſi veſicæ innumerabiles, humore tenaci & glutinoſo repletæ, fuerunt deprehenſæ, quarum nonnullæ pugni minoris, aliæ nucis juglandis vel avellanæ magnitudinem æquarunt. Sunt contra alii, qui opinantur, præmemoratos tumores hydropis nomine nequaquam eſſe inſigniendos, ſed rectius iſtiusmodi veſicas ſero repletas pro meris hydatidibus haberi, easque hydropem conſtituere non poſſe, quamvis ſerum pelliculis incluſum hæreat. Hanc diſtinctionem probe obſervans CL. SCHORKOPFF (h) eum ſaltem tumorem nuncupat ovarii hydropem, quando interna ovarii ſubſtantia conſumta integumentum ſaccum duntaxat amplum format, extravaſatum ſerum complectentem: id quod paulo rariore obſervatione illuſtrat. Sane ex diſſenſu illo id ſaltem apparet, quod auctores in re conveniant, ratione autem denominationis diſſentiant. Id vero in arte medica verſatis ignotum eſſe nequit, jam dudum medicos ſaccatum quoque deſcripſiſſe hydropem; quo de inprimis CL. MERCKLINVS (i) ex inſtituto egit, matris ſuaviſſimæ ex eo mortuæ, aliorumque exemplis eum ipſum adfectum illuſtrans: ad quem brevitatis ergo benevolum lectorem remitto. Atque

(h) Diſſert. de hydrope ovarii muliebr. Baſil. 1685. habit.
(i) Diſſert. de hydrope ſaccato, habit. Altdorfi, D. VIII. April. 1695.

que laudatus auctor amplissimæ vesicæ, insigni colluvie serosa repletæ, inque abdomine inventæ ortum ab ipsa lympha deducit. *Hic ichor*, inquiens, *interveniente vaporatione per calorem improportionatum in vesiculam attollitur, relicta in ea aliqua illius portione, quæ hac ratione tenuissimo membranaceo folliculo obducitur, idque ex necessitate materiæ, simili propemodum modo, quo ex saponata aqua insufflatione per fistulam stramineam facta, bulla exsurgit.* At enim vero an ab aqua saponata flatu in vesicam vacuam extenuata ad serum in abdomen effusum, & inæquali motu exagitatum, nec in vesicam expansum, sed tunicæ satis crassæ inclusum adeo commode argumentari possimus, animi omnino pendeo; veri mihi videtur longe similius, hydatidem interdum adeo enormiter processu temporis expandi, ut saccum tantæ amplitudinis formare, & hydropem ascitem efficere queat. Hæc autem saltem eum in finem adducuntur, ut clare pateat, ad hydropem non necessario hydatidis rupturam requiri, sed insignem ejus expansionem eidem sufficere, propterea que nec eos erroris adeo esse arguendos, qui tumorem mole insignem, & ex multiplicibus hydatidibus coagmentatum hydropem nuncupant.

§. VI.

Parum proinde referre videtur, sive præsentem ovarii adfectum hydropem, sive hydatidum congeriem quis adpellare malit, potius e re erit, nonnihil indagare, quæ partes ovarii in hydatides fuerint mutatæ. Equidem me non latet, non paucos inprimis ad laudati RVYSCHII, (k) mentem existimare, vasorum sanguiferorum

(k) Thes. anat. 6. explic. tab. 5, f. 3. 4. 5. 6.

extremitates mucoſo humore explicatas hydatidum naturam induere; neque vero ignoro, quæ dubia contra hanc ſententiam moveantur a CL. BOERHAAVE; (l) atque inſuper notum ſatis eſt atque perſpectum, multos hydatidum originem modo a glandulis, modo a vaſis lymphaticis derivare, tamen, uti quælibet hypotheſis probabilitate haud caret, atque hydatidum membrana fortaſſis jam ab hac, jam illa parte originem ſuam mutuatur, ita a veritatis tramite me non ita deflexurum fore confido, ſi adſeruerim, ovula præſenti in caſu in hydatides quoque fuiſſe mutata. Quod ſi enim interdum totius ovarii ſubſtantia colluviei ſeroſæ acritudine paulatim conſumitur, ita ut nonniſi integumenta externa ſaccum aquam comprehendentem effingant, veritati maxime eſt conſentaneum, ſubinde ovula infarctu ſeri diduci, & ſi quid rudimenti futuri embryonis ibidem aſſervetur, in liquamen aquoſum diſſolvi, hydatidesque formari; præcipue cum præter hydatides in ovario ſupra deſcripto obſervatum fuerit prorſus nihil. Equidem CL. BRENDELIVS eos, qui hydatides ovulis annumerant, imperitiæ inſimulare haud veretur, tamen, ſi, quæ tradit ſigna diſcrimen utriusque partis indicantia, ad veritatis libram expendo, non eſt, ut credam, hydatidum primordia ab ovulis deducenda non eſſe. Laudatus autem vir id potiſſimum diſcriminis in iis partibus obſervat, quod ovuli lympha igne in naturam albuminis concreſcat, hydatidum liquor non æque. Ita enim ovuli lympham deſcribens loquitur: *Quem quidem liquorem facile conſpiciamus licet, ſi ovaria in aquam ferventem, quoad ſatis viſum fuerit, conjiciuntur, quæ poſtea exemta, liquorem inſtar albu-*

(l) Epiſt. anat. ad CL. RVYSCHII de fabrica glandular. p. 40.

albuminis cocti, ovaque exiguæ magnitudinis produnt & oſtendunt. Atque hac ratione facile ſeſe ab hydatidibus, in ovariis ſubinde conſpicuis, disjungunt, utpote quarum liquor coctione non indureſcit, & tunicas, quibus amiciuntur, laxius cohærentes habent. Verum enim vero ſi hæc veri ſpeciem præ ſe ferunt, fortaſſis hydatides, quæ in noſtræ ovario obſervatæ fuere, ovulis non inepte accenſentur, utpote quarum lympha non tenuis erat, & fluida, ſed igne in ſubſtantiam pinguem, eamque copioſam & ſolidam facile condenſabatur. Et ſi etiam hydatidum lympha interdum tenuis admodum, membranæque, quibus cinguntur, paulo laxioris texturæ animadvertuntur, tamen ovulum in hydatidem mutatum dum indicat ſtatum præternaturalem, eo ipſo naturalis ejus diſpoſitio haud difficulter immutabitur. Ac profecto cum ovuli pelliculæ ſecundum conſuetas naturæ leges non modo lympham complectantur, ſed & geſtationis tempore ita explicentur, ut fœtum perfecte formatum cum conſociata lympha amplexu ſuo foveant, ratio vix conſpicitur, quare ovulorum in hydatides degenerationem adeo moroſe negare velimus.

§. VII.

Cum autem conceptio & graviditas ob rationes ſupra memoratas locum haud inveniat, propterea que cauſæ ab iis pendentes, & hydatidibus occaſionem ſubminiſtrantes, in præſenti attentionem mereantur nullam, de aliis diſpicere convenit cauſis, a quibus probabiliter hujus mali origo ducenda eſt. Sane puellam phlegmatici fuiſſe temperamenti, ex hiſtoria morbi conſtat. Quemadmodum vero ejuscemodi ſubjectorum humores ad lentorem ſunt proclives: ita is emanſione menſium, qua laboravit puella, ad cachexiam fere usque fuit adau-

ctus. Etenim purgatio menstrua id commodi parit sexui sequiori, ut non modo sanguine separatis temporibus per genitalia excreto, æquilibrium partes solidas inter & fluidas sartum tectumque conservetur, verum insuper etiam, si quæ quisquiliæ in sanguine oberrent, non sine summo œconomiæ animalis commodo simul evacuentur. Contra excretione ea sanguinea quamcunque demum ob causam impedita, luxuriantes humores receptaculis suis sunt oneri, iisdemque languorem conciliant: quo fieri solet, ut sanguis ab excrementitiis moleculis non rite repurgatus, nec vigente organorum motu decenter exagitatus lentescat, lentoreque suo obstructionibus non ineptam præbeat causam. Sane ex mensium emansione vel obstructione hydropem ipsum generatum medicinæ antistites jamdudum descripserunt, pluribusque observationibus illustrarunt; ut ideo veritati satis sit consonum, defectum lunaris tributi ovarii tumori occasionem dedisse. Quemadmodum vero in unius morbi generationem variæ interdum causæ amice conspirant; ita a ratione nequaquam est alienum, vita sedentaria, qua tanquam netrix impense delectabatur, humorum lentorem non parum fuisse auctum. Quandoquidem id extra dubitationis aleam positum esse arbitror, convenienti musculorum motu intersperfa vascula sanguiflua conquassari, lente progredientem sanguinem attenuari, inque citatiorem motum cieri, eoque effici, ut se- & excretiones melius longe procedant. Vitam vero sedentariam amantium musculi dum etiam vigiliarum tempore justo diutius quiescunt, humores motore eo destitutos magis lentescere, nemini obscurum esse potest. Vt nihil jam de minus provido cibi potusque usu dicam; paupercula namque erat, & appetitu vigente in iis eligendis non ita scrupulosa erat, vel esse

pote-

poterat. Neque commemorabo mœrorem et angorem animi, quo tum inprimis adficiebatur noſtra, cum increſcente abdominis tumore in graviditatis ſuſpicionem veniret. His enim & ſimilibus corpus ſuccis impuris impleri, viresque ejus frangi, rem accuratius perpendenti cognitu difficile eſſe nequit.

§. VIII.

At vero ſic nondum adparet ratio, cur ſanguis lentore peccans præciſe in ovario, non æque in alia parte vicina vel remota, tumorem excitaverit. Profecto ea in re ardua ſi quicquam fari licitum mihi eſt, putarim, particularem ejusmodi tumorem particularem quoque agnoſcere cauſam, quæ modo ſanguinis circulantis, modo partis organicæ ſpeciali diſpoſitioni debetur. Etenim quamdiu humores etiam impuri diametro vaſorum reſpondent, vaſaque ipſa tanta vi motrice pollent, ut admiſſos humores urgeant, propellantque, tamdiu humoris ſtaſis, & ab ea oriundus tumor animo concipi nequit. Jam vero ſanguis impurus e corde projectus, perque vaſa univerſi corporis diſtributus ubique locorum fortaſſis non eſt ejusdem plane indolis; quid enim impedit, quo minus ſanguis in arteriolam influens, una alteraque juſto craſſiori molecula ſit onuſtus, quarum deinceps intuitu is per vaſculum, cujus diameter minor eſt diametro transfluentis liquoris, trajici commode nequit, quin ſtaſi ſua tumori occaſionem det. Neque vero ſpicula ſalina commemorabo, e quibus unum alterumque fortuito caſu extricatum particularis cujusdam vaſculi poro infigitur, eidemque preſſione ſubſequentis, impulſique humoris altius intruditur, & quidem non ſine dolore, non ſine tubuli male adfecti, vicinorumque vaſorum ſtrictura ſpaſmodica, vitalem ſanguinis motum impediente, obſtructionibusque anſam ſuppeditante. At nec

quis-

quisquam facile negaverit, vim motricem non semper æquabiliter per quaslibet partes organicas esse diffusam, cum certe partis cujusdam vigor jam culpa fluidi nervorum non rite influentis, jam refrigeratione, jam pressione, aliisue caussis minui infringique possit & soleat. Quare partis cujusdam tubulos plus vel minus languidos stasi & congestioni pravi lentique humoris multum favere, sponte sua elucescere arbitror. Simile quid probabiliter ovario accidit, atque ideo mirari non convenit, si idem ex microcosmi oceano pravos humores veluti imbiberit, iisdemque domicilium præbuerit. Et, nisi fallor, laticis hujus stasis effecit, ut poruli vasorum nimis humectati laxatique ultra diametrum naturalem fuerint ampliati, ampliatique plus justo copiosiorem lympham in membranacea ovulorum receptacula eructaverint. Uti vero guttulam guttula trudit pellitque, ita certe a sanguine, cursu non interrupto, adfluente dum serosæ particulæ in parte istiusmodi morbosa separantur, atque per patentiores vasorum poros transcolantur, non potest non effusa lympha congeri, auctaque vesiculas diducere & expandere, & quidem sine harum præsentaneo rupturæ vel extenuationis periculo. Quoniam enim non subitanea, sed sensim paulatimque facta est expansio, & vesiculæ succis vitalibus & nutritiis scatent, certe dum dilatantur, nutriuntur, dum nutriuntur, increscunt, atque hac ratione eædem interdum insignem amplitudinem & crassitiem adipiscuntur. Interim non facile adseruerim, uno eodemque tempore omnia ovulorum receptacula id mali experta fuisse, sed veri videtur similius, unam alteramque vesiculam inflatam contactu & pressione sua vicinas male adfecisse, inque eis vitalem sanguinis motum turbando, uberiori lymphæ transudationi fomitem dedisse, it

u

ut paulatim non tantum ovarium totum intumuerit, ſed & idem in hydatides plenarie mutatum fuerit.

§. IX.

Inſuper tumorem ovarii prægrandem aſciti & tumori pedum œdematoſo occaſionem dediſſe, non ſine ratione omni ſuſpicor. Præterquam enim quod abdomen circa mali principium æquabiliter haud intumuit, ſed ſaltem in alterutro latere tumor durus comparuit, atque eundem ad maturitatem veluti perductum aſcitis demum cum tumore pedum œdematoſo eſt ſubſecutus, ſane a ratione nequaquam abhorret, ovarium tumidum utriusque mali fuiſſe cauſam. Id quidem non niſi in praxi medica hoſpitem latere poteſt, gravidas ſubinde tumore pedum œdematoſo corripi, atque ab eo poſt partum ſponte ſua liberari. Etenim aliquando uterus gravidus in antea jam diſpoſitis ſubjectis mole ſua truncos venarum cruralium premit, ita, ut ſanguis venoſus e cruribus libere remeare nequeat: unde uſu venire ſolet, ut a ſanguine per arterias advecto, inque cruribus cumulato, exagitatoque, ſerum juſto copioſius ſeparetur, eodemque crura inundentur, obruanturque. At utero poſt partum priſtinam figuram & exilitatem recuperante, & ita cauſa premente ceſſante, inſtauratur ſanguinis vitalis motus, & pedetentim tumor omnis evaneſcit. Conſimilem preſſionis vim cur ovario ponderoſo, moleque inſigni, denegare velimus, cauſam non perſpicio ſatis idoneam. Potius vero eſt ſimillimum, compreſſione venarum tum cruralium, tum aliarum, congeſtioni ſanguinis, lymphæque tranſudationi occaſionem fuiſſe datam. Potiſſimum vero ex ovario ipſo emanantem, & in abdominis cavitatem effuſam lympham aſcitem excitaſſe, aut incrementum ejus non parum auxiſſe, tumidi ovarii multiplices, eæque patentes,

ſerumque fundentes aperturæ, dilucide ſatis probant, utpote quæ dubio procul ab hydatidum ſero, integumentum commune exedente, originem traxere.

§. X.

Omnes aſciticos moleſta admodum, atque anxietatum plena abdominis expanſione cum ſpirandi difficultate complicata adfici, nemo eſt, qui ignorat. Quo major namque ſeri extravaſati quantitas in abdominis cavitate congeritur, eo gravius non duntaxat eſt pondus haud citra moleſtiam ſummam circumferendum, ſed eo moleſtius etiam integumenta ad crepaturam fere uſque diſtenduntur. Sed cum eodem tempore aquæ inſigne ſpatium occupantes, atque integumentis tenſis compreſſæ, tum coſtarum, tum diaphragmatis deſcenſui remoram injiciant, individuum fere aſcitis ſymptoma eſt difficultas ſpirandi. Atque hac inprimis mirum in modum, & ad ſuffocationis usque periculum vexabatur noſtra, cujus rationem mirabilis diaphragmatis ſitus clare ob oculos ponebat. Siquidem aquarum prementium vi diaphragma tam enormiter elongatum, tamque alte in thoracem protruſum erat, ut, abdomine licet ab aquis evacuato, idem uno in latere coſtæ ſecundæ, in altero tertiæ non procul a ſterno accumbens conſpiceretur. Quare mirari pene convenit, quomodo ægra ſpiritum tamdiu ducere valuerit, cum certe fornicata diaphragmatis pars utrumque thoracis latus totum fere occupaverit, quod alias dilatandis pulmonibus ſpatium concedere ſolet. Sane poſtremis ante obitum menſibus curvo & anteriora verſus inclinato corporis ſitu ægram paulo liberius reſpirare, atque ſic demum ſomnum capere potuiſſe, ex hiſtoria patet. Fortaſſis definito corporis ſitu effectum eſt, ut non modo diaphragma altius in thoracem,

ſed

ſed anteriora etiam ſeu ſternum verſus aſcenderit, atque in parte thoracis poſtica ſpatium vacuum reliquerit, quo obſcuro thoracis, diaphragmatisque motu, pulmo ſuo modo explicari, contrahique potuerit. Etenim in noſtra convexam diaphragmatis figuram inſpirationis tempore parum in planam fuiſſe mutatam, fibræ non obſcure docent, quarum miniſterio altero in latere diaphragma ſuperiori thoracis parti erat adnexum. Utrum autem fibrillæ eæ a mucido liquore, in fila diducto, an vero a filamentis ex pleura vel pulmone protruſis, enutritisque originem duxerint, jam juſto ſcrupuloſius indagare non vacat: ſufficit monuiſſe, unionem, quæ diaphragmati cum elatiore thoracis parte interceſſit, impedimento fuiſſe, quo minus in inſpirationis gratiam diaphragma deſcenſu & complanatione ſua thoracem rite dilatare potuerit.

§. XI.

Præter ſymptomata aſcitis jam enarrata, dantur adhuc alia bene multa, quibus adfectus hicce ſtipatus incedere ſolet. Ad ea enim ſitis inexplebilis, anorexia, nauſea, alvi ſtypticitas, tormina imi ventris, agrypnia, pulſus arteriarum inæqualis & interruptus, tabes conſummata, aliaque pertinent. Quod autem ſymptomata hæcce in omnibus aſciticis promiſcue haud obſerventur, variæ extravaſati ſeri qualitati, variæque viſcerum conſtitutioni inprimis debetur. Qui hydrope extinctorum cadavera diſſecuerunt, modo ſerum croceo, viridi, citrino, alioque colore pravo tinctum, idemque plus vel minus corroſivum, modo omentum telæ inſtar tenue, aut plane conſumtum, modo inteſtina livida, modo in hepate, liene, pancreate, glandulis meſenterii, ſimilibusque organis, obſtructiones, jam in his vel aliis partibus ſcirrhoſas concretiones, jam renes putridos, aut alia

viscera exulcerata, sicque porro, observavere. Hæc cum ita sint, mirari commode vix possumus, si asciticum aliis præterea morbis adflictum symptomatum ab his simul propullulantium syndrome penitus obrutum animadvertamus.

§. XII.

Occasione historiæ supra delineatæ monuimus, serum paracenthesi extractum, & post fata in abdomine inventum, aquei fuisse coloris, idemque multa scatuisse materia sebacea. Quare illud non tam acredine visceribus labem adspersisse, sed pondere inprimis variorum malorum extitisse causam, veritati satis videtur consentaneum. Neque vero in præsenti ovarii tumorem, perversum diaphragmatis situm, pulmonem decolorem, malaque inde manantia, ut ne cramben bis coctam haud citra tædium apponam, commemorabo: sed id silentio præterire nequeo, cetera viscera satis bene constituta fuisse animadversa. Quandoquidem inde ratio fortasse liquet, cur nostra neque siti, neque anorexia, neque alvi stypticitate, neque aliis symptomatibus, in asciticis quæ frequenter observantur, laboraverit. Sane AVICENNA hydropicorum sitim clamosam & inextinguibilem perbene nuncupat; etenim aliquando eidem leniendæ, extinguendæque vix potum quemcunque sufficere, autopsia locuples est testis; ut ideo tritum illud: quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ: apprime in hydropicos quadret. Probabiliter vero eo tempore vel subita hydropis generatio, vel mesenterium obstructum, vel vasa ejus chyloso-lymphatica rupta, vel acriores primarum viarum cruditates, molestissimo illi affectui occasionem præbent. Quodsi enim subito & copiose serum effunditur in abdomen, sanguis sero suo privatus, nec humectandis faucibus idoneus

non

non poteſt non ſitim ægre explebilem excitare; non ſecus ac in diarrhœa, ſudatione larga, aliisque copioſis excretionibus ſeroſis animadvertere ſolemus. Sic porro potus aſſumtus propter vaſorum meſenterii obſtructionem vel dilacerationem in via interceptus, aut ab ea deflectens, jacturam ſeri, quam ſanguis excretionibus naturalibus, tum vero præternaturali effuſione in hydrope facit, reſarcire dum nequit, non eſt, cur ſeri penuriam, indeque oriundam ſitim miremur. Verum & hoc non raro accidit, ut cruditates bilioſo-acres vaporetenus in os adſcendentes, ſitim in hydropicis moveant, augeantque, aut ſimilibus moleculis ſanguinem imbuant, eumque nimis acrem reddant. At enim vero cum noſtra neque de ructibus acribus conqueſta ſit, neque quicquam ſenſibilis vitii in meſenterio comparuerit, & inſuper hydropis generatio lenta admodum fuerit, quilibet facili perſpicit negotio, potum chylumque per viam regiam ſanguini advectum, iſtum purpureo illi liquori conciliaſſe fluorem, ut humectandis faucibus omnino ſufficeret. Imo quoniam nihil labis in hepate, liene, pancreate, ventriculo, & inteſtinis, eſt obſervatum, & omnia hæc viſcera partim ſuccis præparandis ad chylificationem abſolute neceſſariis, partim chyli præparationi, & diſtributioni, fecumque alvinarum excluſioni ſunt deſtinata, exinde non obſcure patere arbitror, cur noſtra, non obſtante hydrope, non ſine appetitu comederit, alvum quotidie purgaverit, nec in conſummatam tabem inciderit: quale quid tamen in hydropicis plerumque videmus, in quibus præmemorata viſcera male, peſſimeque ſolent eſſe comparata.

§. XIII.

In cognoſcendis binis hydropis ſpeciebus, nempe aſcite, & ovarii hydrope, nonnullos medicorum errorem

commisisse non modicum, in historia indicavimus. Id omnino negari nequit, orientem ovarii hydropem vix ac ne vix quidem, aut plane non cognosci posse: præcipue quando corporis partes externæ nihil œdematosi tumoris exhibent. Equidem nostra in principio mali dolorem obtusum, fixumque, quem ipsamet recte explicare nesciebat, sensit: at incertum plane hoc esse signum vix suspicioni movendæ aptum, quilibet cordatus facile mecum fatebitur. Sed cum paulatim tumor in abdomine absconditus ea ceperit incrementa, ut tactu percipi potuerit, certe si quis, non modo historiarum de ovarii hydrope editarum probe callens, sed & situs partium naturalis haud ignarus, tum puellæ phlegmaticam indolem, tum ipsius tumoris pondus, & lapsum ejus in illud latus, cui corporis situs favebat, perpenderit accurate, eum probabili quadam ratione ovarii hydropem suspicari potuisse, nemo non intelligit. Quantumvis autem signa hæcce non omni ambiguitate careant, siquidem nonnunquam ovarii steatoma hydropem ejus mentitur, & non absimilis tumor circa eandem regionem efflorescit, integro existente ovario: tamen error vix condonandus est iis, qui insecutum ascitem cum graviditate minus considerate confuderunt. Me quidem haud præterit, non paucos medicorum subinde graviditatem pro hydrope, & vice versa, habuisse, ita ut imaginarii hydropis per partum infantis felicem solutione, graviditatis vero falsæ subsecuto partu nullo errorem suum demum agnoverint: tamen, ut ne quis in similem incidat errorem, famamque suam ludibrio vulgi exponat, in declarando præsenti adfectu summa circumspectione utatur, necesse est. Sane hydropi uteri cum graviditate interdum insignem cognationem intercedere, Cl. PRÆSES, Præceptor meus devenerandus, olim

in

in propemptico quodam inaugurali memorabili exemplo illuſtravit. Namque mariti cujuſdam uxor, plurium liberorum genetrix, hydrope ſic laboraverat, ut non modo durante imaginaria geſtatione ſe multoties tenelli motum percepiſſe retulerit, ſed & probationis ergo mammas tumidas lacque fundentes conſpiciendas exhibuerit; nihilo tamen ſecius, cum circa poſtrema geſtationis tempora lecto adfixa hæreret, facies pallida corpusque tabidum compareret, tumorque ille non ſine gravativo ſenſu rueret, quorſum corpus inclinabatur: profecto ſagaciores ante aquarum partu excluſarum eruptionem, eam pro mera imaginaria gravida habuere. Uti vero hydropicarum lac in mammis inſoliti plane quid olet: ita, cum in noſtra thorax contabuerit, abdomen vero intumuerit, decumbentis abdomen cum gravativo ſenſu de latere in latus fuerit converſum, reſpiratio inprimis pro diverſo corporis ſitu ægerrime proceſſerit, fluctuationem aquarum in abdomine miſera ſenſerit, pallor faciei, & univerſi corporis macilentia incrementa quotidie ceperit, præfatus ovarii tumor antegreſſus ſit, urina pauca, eaque lixivioſa, emanaverit, eam inconſiderate pro gravida habitam eſſe, nemo non videt. Aſcitis quidem inter ſigna ſitis intolerabilis, anorexia &c. haud poſtremum locum occupat; tamen uti hydrops ſaccatus & uterinus hos adfectus ſubinde comites nequaquam habet: ita cum pleraque viſcera in noſtra ſalva fuerint, iſtiusmodi adfectuum abſentia medicus decipi haud debuiſſet: cum ſane ex antea commemoratis ſignis aſcites jam tum ſatis clare patuerit. Interim diſſimulare nequimus, interdum aſcitis primum ortum cognitu eſſe perarduum. Proinde eo tempore non nimis præcipitanter de præſenti adfectu animi ſui ſenſa explicet medicus: ſiquidem proceſſu temporis lu-

culentius

culentius cognoſcet, quid boni malique ſubſit. Hac enim ratione inſonti puellæ non facile maculam adſperget, nec fœminæ grauidæ partus felicis ſpem præſcindet.

§. XIV.

Neque vero minus circumſpectum in prædicendo morbi eventu ſe gerere decet medicum. Etenim aſcitem ambigui admodum eſſe eventus, quis, quæſo, eſt, qui ignorat? Nonnulli ſcholam Salernitanam in ſui ipſius opprobrium: hydrops, quartana, medicorum ſcandala plana: ceciniſſe arbitrantur; atque ARETAEI (m) effato: *hydrops injucundum*, inquientis, *adſpectu vitium eſt, & toleratu difficile; ab ipſo enim perpauci liberantur, idque felicitate quadam, ac deorum potius, quam artis auxilio;* nullo modo ſunt contenti, exiſtimantes, medicinæ vires tam anguſtis cancellis haud eſſe includendas; præcipue cum plurium hydropicorum pro deſperatis habitorum, & convenienti methodo tractatorum, fauſta fortunataque cura arti medicæ inſigne decus conciliaverit, & etiamnum conciliet. Quantumvis itaque hoc in paſſu Apollineæ arti nihil gloriæ detractum velim, auctor tamen ſuaſorque ſum, medicus ut ſibi caveat, ne forte huic vel illi medicamini nimium confiſus, quemlibet hydropem pro adfectu curatu facili ſine diſcrimine proclamet, vanaque ſpe clientem ſuum lactet. Haud pauci ex bona ventriculi, inteſtinorum, epatis, lienis, pancreatis, meſenteriique conſtitutione, atque adeo ex appetitu ciborum, ſitis penuria, alvo quotidie aperta, ſimilibusque ſignis, nec quidem ſine ratione, felicem hujus adfectus eventum augurari ſolent. Sed enimvero hæc omnia vana fuiſſe in noſtra, exitus eheu! ſatis

(m) L.2. de diæt, c.1.

ſatis ſuperque docuit. Alii ex dyſpnœa, eaque inſigni, qua inprimis noſtra laboravit, funeſtum aſcitis eventum ſibi concipiunt; nec ſic quidem male: præcipue ſi id mali a corrupto pulmone, aut conjuncto thoracis hydrope ſimul originem ducat. Nuda vero ſpirandi difficultas, tametſi etiam inſigniori gradu vexet ægrum, nihil certi deſignat: ea namque eſt conſuetum aſciticorum ſymptoma, qui tamen, ceteris paribus, interdum ſanitatem ex animi ſententia recuperant. CELSVS (n) jubet, tam potum, quam urinam hydropici metiri, & quod ſi quantitas urinæ quantitatem potus ſuperet, bonam ſpem ſanitatis recuperandæ ſupereſſe perhibet. Certe ea felicitas noſtræ nunquam contigit, ut copioſe minxerit; quandoquidem ex morbi hiſtoria conſtat, eam toto morbi curſu parum urinæ excreviſſe. Sed cum ex eadem quoque hiſtoria innoteſcat, ægram ob ſitis defectum pauco potu quotidie uſam eſſe, pauca quoque urina parum luminis morbi prognoſi accendere videbatur. Hydropem ovarii non ita periculoſum eſſe, ii cumprimis docent, qui eundem viginti annos duraſſe exemplis comprobare haud verentur. Eum vero curatu eſſe difficillimum, omnes fere uno fatentur ore. Vti namque quilibet ſaccatus hydrops quorumvis pene remediorum efficaciam eludit, quia materia peccans munimento veluti quopiam, ſeu ſacco hydropico, circumſepta eſt, quorſum, ut veroſimile fit, medicamenti vis pertingere nequit: ita non inconcinne hydrops ovarii ſaccato hydropi accenſetur, cujus cura fortaſſis multitudine hydatidum difficilior longe redditur. At vero ſi contingat, ut ovarii tumor hinc illinc dehiſcat, ſerum pluat, & aſcitem ſimul gignat, tantum abeſt, ut periculo careat, ut potius in vitæ

D peri-

(n) L. 3. c. 21.

periculum ægrum conjiciat. Atque hanc principem fuisse rationem, cur nostra lentam obierit mortem, animo meo persuasum omnino habeo. Siquidem ascitis quidem longo affligit tempore, sed certa pernicie tarditatem compensat, eundo crescit, crescendoque deterior fit. Quapropter sicuti diuturnitas mali, nec non irritus optimorum etiam remediorum successus non obscuris indiciis prodit, funestum mali futurum esse eventum: ita cum idem in nostra fuerit animadversum, insuperque ascites ex immedicabili fonte promanaverit, eidem convalescentiæ spem promitti haud potuisse, sponte sua innotescit. GALENVS (o) suo jam tempore asseruit, hydropem, si cum febre acuta conjungatur, curatu esse impossibilem. Profecto cum febris acuta exanthematica paracenthesi inopinato supervenerit, mortem metuendam esse, judicatu non erat difficile, eamque suspicionem mox subsecutus ex hac vita discessus confirmavit.

§. XV.

Quamvis autem eventus docuerit, malum rebelle admodum fuisse, atque lethiferum, tamen uti viventes morbi calamitatibus mire afflicti ad vitæ usque exitum medicam opem anhelant, atque insuper insoliti quid in praxi medica subinde observatur, i. e. ut desperanter decumbentes præter expectationem convalescant, atque etiam medici ceteroquin ingeniosi, in abstrusarum, absconditarumque, quas suspicantur, causarum cognitione falluntur nonnunquam, ideoque in ambiguo statu versantes vix quicquam intentatum relinquunt: ita mirandum non est, si nostra variis remediis irrito licet, vanoque successu, fuerit usa. Nonnulli catharcticorum in hydrope curando usum

(o) Comment. 1. & 3. prog.

usum ad sidera usque extollunt, atque medelam ejus sine iisdem inutilem esse, minusque salutarem, opinantur. Alii ea quidem non insuper habent, at promiscue tamen non adprobant, imo plane rejiciunt, nempe si ascites cum phthisi, induratione & exulceratione viscerum sit conjunctus. Sane purgantium ministerio plurimos hydropicorum ex animi sententia pristinam recuperasse sanitatem, extra controversiam esse collocatum judico. Nemo vero praxeos medicæ gnarus ignorat, sine iis, aut perpauco laxantium saltem usu interposito, feliciter curari hydropem. Quis vero exoptatam istiusmodi curam propter neglecta cathartica inutilem, minusque salutarem pronunciabit? Profecto uti natura crisin per alvum, modo per vias urinarias, aliaque organa molitur, & efficit; ita pro ægrorum diversa constitutione, catharticorum, sudoriferorum, diureticorumque effecta non uno modo se habent. Itaque ægrotantis idiosyncrasia dum medentis animo obversatur, non facile spem omnem atque fiduciam in decantatum catharticum ponet, sed potius evacuantia particulari ægri dispositioni accommodabit. Equidem nostra neque phthisi, neque induratione vel exculceratione viscerum laboravit, atque ideo contraindicantia, quæ catharticorum usum dissuadent, haud adfuere: tamen eidem purgantia plus damni, quam solaminis, peperisse, ex jam dicendis clarius innotescet.

§. XVI.

Nimirum in eligendis catharcticis insignis Practicorum est dissensus; etenim non pauci fortiora, quæ drastica alias audiunt, ad quæ elaterium, euphorbium, ebuli succus, cryftall. lun. aliaque pertinent, magni in hydrope obstinato æstimant; alii contra ea cane pejus &

angue esse vitanda, perhibent, & saltem lenioris naturæ purgantia, v. c. fol. Senn. radic. rhabarb. mechoacann. jalapp. hellebor. nigr. ☿. dulc. similiaque interdum minima dosi drastici acuata calculo suo adprobant, ita, ut junior inprimis Practicus, quorsum in ancipiti casu se vertat, propemodum nesciat. Neque enim exigui sunt momenti argumenta, quibus drastica maxime impugnantur; siquidem eorum vi septica ventriculi, intestinorumque tonum jamdum labefactatum infringi & destrui, substantiam eorum arrodi & exedi, humores vehementius commotos per dilacerata vasa largius effundi, tormina & spasmos intendi, flatus congeri, vitalem humorum motum impediri, subitaque & larga colluviei serosæ evacuatione ægrum suffocari, adseverare non dubitant. Hæc omnia si cum veritate plane congruerent, lævæ is mentis foret, qui ejuscemodi remedio summe nocivo uti velit. At vero quodsi commemorata remedia huic vel illi data parum vel nihil noceant, sed potius iis hydropicus remediis veluti ex orci faucibus eripiatur, numne ea indiscriminatim atro carbone notare fas est? Minime gentium. Nolo jam ad empyricorum turbam provocare, qui drastico fortuito quidem casu, sed tamen aliquando apposite adhibito hydropicum sanant, qui ex scholis medicorum, justo modestius forte ibidem tractatus, ad eorum transiit castra, utpote de quibus TIM. a GVLDENKLEE non ineleganter scribit, quod sol quandoque prosperos eorum successus adspiciat, adversos autem terra tegat, & perpetuum injungat silentium. Sed venit mihi in mentem SYDENHAMII, lectionis veterum monimentorum amantissimi, sententia, quam hac de re fovet. Is namque non solum salutares ita dictorum drasticorum in hydrope vires pluries expertus est, sed & iis au-

ctori-

ctoritate veterum medicorum munitus priſtinum honorem reſtituere allaboravit. Inprimis laudato viro bilem movet, quod conterraneus ſuus, WILLISIVS, adeo ſiniſtre de medicis ſentiat, qui elateria quadam pharmacia in hydropis curatione utuntur; hinc ſibi temperare nequit, quin in ſequentia erumpat verba: *At egregius hypotheſium artifex nimium inconſiderate hæc protulit, antiquis medicis, vel prorſus neglectis, aut certe inconſultis, a quibus tamen ampliſſimus nobis de re medica theſaurus ſumma fide, verborumque integritate, traditus eſt: ſtet itaque honor ſuus elaterio.* Neque vero tralatitia eſt ſententia, quam fini diſſertationis de hyprope ſubnectit: *Fortaſſe objicies*, inquit, *ex his medicamentis hydragogis pleraque deleteria & mali moris eſſe, adeoque minus tuta; imo iſtiusmodi pharmacorum ſymptomata fere lethalia eſſe. Reſpondeo: in graviſſimo morbo, & caſu deſperato vehemens auxilium experiri melius, quam nullum. Deinde, ſi quæ ſint, raro per ſe, ſed antidotis commiſta exhiberi ſolent; perinde ut in alexipharmacis compoſitionibus fieri ſolenne eſt. Poſtremo, quæ proprie & peculiariter gravi alicui morbo accommodata ſunt, facile tolerantur, etiamſi eadem in integro corpore, ſine ſummo vitæ periculo, dari non poterunt: ita in aſcite ob aquæ abundantiam ſævitia medicamenti ferociſſimi parum ſentitur.* Hæc ſi quis perpendat probe, facile animadvertet, tunc demum ad ea remedia tranſitum eſſe faciendum, quando purgantia, aliaque mitioris indolis gratis adhibita fuere. Quid enim opus eſt draſtico, ſi medicina naturæ magis amica morbus tolli queat. Et quemadmodum medicus ex juvantibus & nocentibus ſigna depromit, quibus & curæ & morbi eventum bonum vel malum cognoſcit; ita ſi draſtico vel catharctico mitiori dato obſer-

vet,

vet, ægrum id remedii genus bene ferre, ventrem detumescere, reliquaque symptomata mitescere, cur a provido eorum usu abstinere debeat, causam non video satis idoneam. Contra si cathartica quæcunque liquores parum aut copiose, sed sine solamine, i. e. permanente aut increscente tumore, & non sine exacerbatione symptomatum reliquorum, eliminentur, prudentia medica postulat, ut cathartico tempestive valedicat. Nostræ leniora & fortiora multoties a variis data sunt cathartica; inprimis autem medicus, qui in vicina civitate degens, sibi fortunata hydropis cura non mediocrem famam acquisiverat, sex hebdomadas, & quidem alternis diebus apozema purgans validissimum eidem exhibuit, sed inauspicato successu: durante enim cura male se habuit, pejus post eandem: tantum quippe absuit, ut crebriori purgatione venter detumuerit, ut potius majora indies ceperit incrementa. Adeo multum interest, ut caveamus, ne curæ uni, cujus amore potissimum sumus capti, nimis indulgeamus, eademque subinde abutamur.

§. XVII.

Alii asciticorum aquas per habitum corporis sudoriferorum externorum, æque ac internorum auxilio eliminare conantur, eumque in finem modo infusa & decocta sudorifera, modo essentias & spiritus ex vegetabilibus sudoriferis paratos, modo fixa diaphoretica terrea, aliaque pro diversa circumstantiarum varietate eligenda, modo balnea laconica, aut topica calefaciendi, exsiccandique virtute pollentia suadent. Sane HELMONTIUS mercurio diaphoretico bis mille hydropicos curasse dicitur, atque CL. BOERHAAVE (p) sale communi calefacto abdomini applicato asci-

(p) HOFFMANNI dissert. de hydrope, p. 45.

ascitem exsiccavit; nec non LANGIVS (q) rustici summe hydropici meminit, qui in clibano pistorio tolerabiliter fervido per trihorium sudando, ab imminente vitæ discrimine se liberavit: qua de cura SCHNEIDERVS (r) hoc fert judicium: *Rustici*, inquit, *solent ingredi furnum calefactum, in quo sudant ad animi deliquium, quandoque curantur, & sæpius suffocantur, & sic a morbo liberantur.* Alii de sudoriferorum usu in hydrope ascite non adeo magnifice sentiunt, tametsi eadem, declinante hydrope, ad reliquias pituitosas discutiendas, & occultam transpirationem promovendam, adprobent: quos inter CL. WALDSCHMIDIVS haud ultimum sibi vindicat locum: *diaphoretica*, inquiens, *ob atrophiæ metum suspecta sunt, ut vix tuto usurpari possint, tantum enim abest, ut serum evacuent, utpote exagitando massam sanguineam, calorem & sitim augeant, corpusque magis extenuent*, adde, si mavis, spirandique difficultatem intendant. Et si etiam expectationi in proliciendo sudore faciant satis, crediderim tamen, quavis larga seri evacuatione non parum damni ascitico adferri, si ea sine ejus levamine, i. e. permanente aut increscente tumore ventris, fiat. Quandoquidem hac ratione residui humores serosis particulis spoliati magis lentescunt, & inacrescunt, hydropicorum symptomata non parum exacerbantes. Nostra suasu supra memorati medici laconico balneo, & diaphoreticis ita est usa, ut uno die purgaret, alteroque sudaret, atque reciprocum catharcticorum, sudoriferorumque usum per sex hebdomadum spatium serie non interrupta continuaret, quo successu, eventus docuit.

§. XVIII.

(q) in animadv. ad Pathol. Spagyr. Fabr.
(r) diss. de hydrope, §. 56.

§. XVIII.

Cum diuretica more sudoriferorum non ita fatigent corpus, nec catharcticorum instar tormina, aliaque mala moveant, ideoque naturæ magis sint amica, & insuper superfluum serum naturaliter per vias urinarias expurgetur, hæc inprimis in hydrope omnium tutissima esse, atque optima, communis fere cordatorum medicorum est sententia. Hinc infusum (s) trifolii fibrini, cerevisia (t) ex absynthio & bacc. juniper. recentibus parata, lixivia, ex cinerib. genist. ononid. stipit. fab. &c. vino vel aqua confecta, aliique sales fixi & volatiles, temperiei ægrotantis accommodandi, tantopere commendantur. Licet vero nostra præter alia diuretica tres hebdomadas lixivium e stipitibus fabarum paratum, non neglectis alterantibus, & lenioribus laxantibus, hauserit; tamen nec hujus usus quicquam solaminis eidem peperit, urina quoque eo tempore parce fluente. De domesticis remediis, aliisque ipsi a variis commendatis jam nihil dicere attinet, præcipue cum eorum notitiam non habeamus satis exactam: panaceæ autem mentio adhuc est facienda, quam adeptus miris præconiis extulit, cujus tamen usus vanus fuit, irritusque.

§. XIX.

Ex superioribus clare innotescere arbitor, hydropem variis adminiculis pharmaceuticis sæpius ex voto dissipari, alio vero tempore quævis incassum prorsus adhiberi, & nostra, & alii bene multi ex hydrope denati funesto suo testantur exemplo. At enim vero quæ subsit ratio, cur remedia, quæ multis eximie profuere, aliis sint nocumento, aut minimum desideratum effectum haud præstent, id qu

de

(s) JOH. FRANCVS tr. de trifol. fibr. (t) M. N. C. D. An. 9. 10. obs. 18.

dem difficiles explicatus habet. Certe unius, alteriusque, aut plurium viſcerum functionibus naturalibus & vitalibus deſtinatorum pertinaciſſima obſtructione, ſcirrho, corruptione, exulceratione, hydropem reddi curatu difficilem, & plane impoſſibilem, non ita mirum eſt. Nam uti aſcites in ſe ſpectatus mirum in modum fatigat ægrum, nec ita facile ſanari poteſt, ſane ſi is foveatur viſcerum morbis, quibus mederi nequimus, & qui anti-hydropicis non raro exacerbantur, ita, ut ab his ſæpe abſtinere cogamur, atque affectus ii unitis viribus medicinæ cuicunque reſiſtant, ægrumque enervent, profecto tandem neceſſe eſt, antiquam illam cantilenam canamus: contra vim mortis non eſt medicamen in hortis. Vix autem exiſtimaverim, hanc fuiſſe genuinam rationem, cur noſtræ hydrops omnem remediorum pharmaceuticorum eluſerit efficaciam. Equidem ovarium in hydatides erat mutatum: quoniam tamen nulla corruptionis aderant ſigna, & inſuper actio ejus non tam ad individui, quam ſpeciei conſervationem facit, & cetera viſcera bene ſatis erant comparata, excepto pulmone, cujus color luridus fatalem corruptionem non indicabat: ſponte ſua hinc fluere autumo, alii cauſæ eſſe adſcribendum, quam ob rem aſcites curari haud potuerit. Hydropem aliquando ex vaſorum meſenterii chyloſo - lymphaticorum ruptura natales ſuos deducere, medicorum monumenta ſatis ſuperque teſtantur. Sane niſi ſingulari naturæ artificio, evacuatis licet aquis, canales ii conſolidentur, non tantum hydrops renovabitur, verum tandem & hujus, & conſummatæ tabiei atrocitate extinguetur æger. Tale quidem noſtræ metuendum non erat, quippe cujus meſenterium, & actiones naturales nullam rupturæ memoratorum vaſorum ſuſpicionem movebant. Propterea

vero haud negaverim, ovarium in peripheria hinc illinc apertum immedicabilem præbuisse fontem, ex quo emanavit lympha in abdomen confluens. Nihilo tamen secius si modo ea catharcticis, aliisque, separatis temporibus fuisset evacuata, probabiliter ægra aliquamdiu in vivis conservari potuisset. Sed enim vero uti natura sua sponte, quod interdum fieri solet, serum ex corpore haud extrusit; ita nec medicamentis id effici potuit. Etenim licet eo fine quamplurima fuerint data, tumor tamen abdominis nunquam decrevit, sed accrevit. Profecto quo pacto liquor serosus in abdomen effusus, ibidemque magna quantitate collectus, per vias urinarias, aut per alvum, aut habitum corporis evacuari soleat, ægre utique intelligere licet: tametsi experientia rei ipsius veritatem satis confirmet. Nolo in præsenti operosius indagare, utrum extravasati liquoris aut medicamentorum virtute intestinorum, aut vesicæ pori adaptentur ita, ut per eos extravasatus liquor trajici, in eorum cavitatem effundi, & sic demum extra œconomiam animalem proscribi possit, an vero simile quid vasis lymphaticis aut sanguifluis accidat, quo circulationis lege tandem per emunctorium quodcunque liquor peccans evacuari queat. Quamcunque vero amplectaris sententiam, necesse tamen est, definitam supponas proportionem poros inter secernentes, & liquorem secernendum. Quam si nulla medicina efficere poteris, hydrops quoque erit incurabilis. Et hæc fortassis est ratio, cur ex nostræ abdomine aquæ ibidem collectæ, & copiosissimam materiam sebaceam continentes, ideoque forte ad secretionem minus idoneæ, neque catharcticis, neque diureticis, neque sudoriferis, evacuari potuerint, & cur ex iis remediis omnibus ne levamen quidem eadem senserit.

§. XX.

§. XX.

Sed quid tandem de paracenthesi dicendum, post quam nostra brevi vitam miseriarum plenissimam finiit. Sunt utique nonnulli, qui eam non modo floccipendunt, sed & plane rejiciunt. Quod si enim ad eorum mentem interna sint rite constituta, ægerque naturæ robore polleat, vix opus videtur esse paracenthesi, cum natura medicamentis adjuta, sublevataque, suburram aquosam per loca convenientia expellere potis sit. Sin vero prava adsit viscerum indoles, aut hydrops nimis invaluerit, & æger justo sit debilior, periculum omnino est, ne vita cum aqua effluat, aut etiam punctura paracenthesi facta sphacelosam corruptionem contrahat, funestique eventus causa sit. Equidem prolata argumenta non plane nullam habent vim, at tanti tamen momenti mihi haud videntur, ut iisdem commoti paracenthesin ex remediorum catalogo expungere debeamus: quandoquidem ex antecedenti thesi nemini non perspicuum sit, nostræ viscera satis bona fuisse indole, eoque tempore, quo ipsi data sunt hydrotica, natura ejus satis valida erat, quæ tamen medicamentis suffulta eliciendis aquis minime sufficiebat, non obscuro indicio, regulam datam non ita esse universalem, ut non quandoque patiatur exceptionem. Propterea vero id ego haud asseruerim, paracenthesin viscerum indurationi, exulcerationi, aut corruptioni, vasorumque rupturæ, medelam afferre, sed neque mihi hoc facile persuaderi paterer, hydragoga iis adfectibus adeo eximie conducere, multo minus iisdem curandis sufficere, ita ut hac in re medicamenta hæcce cum paracenthesi unam fere eandemque videantur habere vim. Utinam remediorum pharmacevticorum vires ea certitudine se nobis commendarent, quam merito in operationibus chirurgicis magni facimus; etenim hac ratione morbos possemus depellere longe felicius, exoptatiusque. Quis autem adeo præfractæ erit frontis, ut negare audeat, aliquando magno molimine per cathartica, diureticaque, intendi frustra aquarum evacuationem, quam tamen simplici punctura intra brevissimum temporis spatium obtinebis. Fortassis, nisi fallor, in adhibendis ejusmodi operationibus sumus aliquando nimium scrupulosi, ne dicam, justo meticulosiores: quo fieri solet, ut tempus subinde elabi sinamus, quo æger paracentheseos ope plenarie sanitati restitui potuisset. Sane si for-

si forte fortuna usu veniat, ut umbilicus asciticorum sponte sua rumpatur, tantaque cum euphoria aqua evacuetur, ut æger suæ sanitatis omni ex parte fiat particeps, salutaria naturæ molimina merito laudamus, deprædicamusque. An adeo magnum discrimen spontaneam inter umbilici rupturam & puncturam arte factam intercedat, & an huic non æque vis sit tribuenda, hydropem, ceteris paribus, plenarie sanandi, penes æquum lectorem esto judicium. Catharcticis, similibusque, interdum asciticos palliative saltem curari, i. e. minui quidem iis tumorem, aut dissipari, at eundem brevi denuo repullulare, in vulgus est notum: idem propemodum in paracenthesi observare est. Etenim quando fons, e quo promanat aqua, est immedicabilis, & ubi prava viscerum constitutio emendationem admittit nullam, novo hydropi fomes subditur: ex seri quidem evacuatione solamen percipit æger, sed a malo plene haud redditur liber. Atque eum potissimum in finem operationem amplectebatur nostra, ob suffocationis periculum summis angustiis exposita. Equidem sunt, qui paracenthesi suffocationi, aut puncturæ sphacelosæ corruptioni occasionem dari, opinantur, proptereaque remedium hocce, quantum in se est, maximopere dissuadent, in nostra tamen contrarium emicuit; siquidem paulatim facta aquarum evacuatione res eo devenit, ut longe commodius, tranquilliusque respirare potuerit, & post fata clare patuit, puncturam nullum inflammationis, nedum sphacelosæ corruptionis signum exhibuisse, haud obscuro argumento, aliquando remedium quodpiam præter necessitatem suspectum fieri. Quod autem ægra, non obstante qualicunque solamine, interierit, id febri malignæ exanthematicæ adscribendum est, quam fortassis ante operationem nemo olfacere potuit. Profecto chronico quopiam morbo detenti, sibimetipsis ex eo mortem præsagire solent; tametsi non hujus, sed alius præter spem supervenientis atrocitate quam sæpissime mortalium numero eximantur. Idem nostræ accidisse, eventus edocuit. Utrum atmosphæra calida, an vero vasa sanguifera a ponderoso liquore liberata fermentationi sanguinis prædispositi malignæ occasionem subministraverint, jam brevitatis ergo haud investigabimus, finem potius huic qualicunque meditationi imposituri.

(o)